

Cyrillus en Methodius. Beschermers van welk Europa?

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

Schriftlezing Oude Testament: Psalm 117

Tweede schriftlezing: Efeziërs 2, 13-22

Schriftlezing Evangelie: Matteüs 28, 16-20

Inleiding

Als het gaat over de verspreiding van het christendom over Europa, zijn wij gewend op het Westen te letten. In de 9^e eeuw waren het Cyrillus en Methodius die aan de ontwikkeling van het geloof in het Oosten een geweldige impuls hebben gegeven. Zij worden, naast Benedictus, als patroonheiligen van Europa gezien. Om welk Europa ging het toen? Om welk Europa gaat het nu? En in de toekomst?

Thema: Beschermers van welk Europa?

Gemeente van Christus, verder bouwen op het fundament van apostelen en profeten betekent de eenheid van Christus leggen op de verscheurdheid van de wereld. Dat is geen kleinigheid. Het gaat om echte tegenstellingen tussen mensen. Maar het gaat ook om de wezenlijke betekenis van de eenheid van God. Die wordt in Christus aangewezen. Deze God kan geen god zijn van één bepaald volk. Juist in zijn universele gestalte van Schepper en Vader van alle mensen, wordt zichtbaar dat de tegenstellingen waarop mensen zich kunnen blindstaren, betrekkelijk zijn. Natuurlijk kennen wij culturen, rassen, staten en volken. Ook weten wij dat daaruit vijandschap kan voortkomen. Vooroordelen ontstaan als vanzelf. Het is meestal niet moeilijk om ze aan te wakkeren. Waar een 'wij' is, is altijd ook een 'zij'. Dat is onvermijdelijk en niet erg. Ruimte voor verscheidenheid is in een stabiele veelkleurige samenleving verrijkend. Het wordt gevaarlijk als 'wij' onze identiteit gaan versterken door 'zij' zwart te maken, systematisch in een negatief licht te plaatsen of mogelijk zelfs te demoniseren. Dat laatste wil zeggen tot bron van alle kwaad te verklaren. Iedereen die nadenkt snapt dat zoiets niet waar kan zijn. Maar projecteren is snel gebeurd. Alles wat fout gaat wordt dan veroorzaakt door die anderen. Anderen de schuld kunnen geven, is een beproefde tactiek van machthebbers. Er gaan allerlei belangen mee gepaard, zoals jezelf als redder kunnen presenteren. Kijk vandaag maar weer naar Turkije. Maar het kan ook onszelf zomaar overkomen dat je je blind staart op wat een ander fout doet, zonder dat je je eigen handelen met dezelfde scherpe blik analyseert.

Het Matteüevangelie loopt uit op de opdracht van de opgestane Heer aan de leerlingen om alle volken tot

zijn leerlingen te maken en hen te dopen in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. In die woorden wordt geen onderscheid gemaakt tussen de volken. Ook het verschil tussen Israël en de volken verliest zijn negatieve betekenis. In de tekst aan de Efeziërs wordt het heel mooi uitgewerkt. Het verschil tussen dichtbij en ver weg wordt opgeheven wanneer er actief wordt gebouwd aan een tempel van mensen. Dat is de tempel waarin God op aarde woont. Daarbij kan het van God uit gedacht niet gaan om tussenmuren en 'heilige huisjes', want er is ten diepste één huis, omdat er één God is, die alles in allen is.¹ Zelfs de wet van God, is zo gedacht, niet doorslaggevend. Hoe belangrijk ook, niet in de voorschriften, regels of ethiek zo u wilt, krijgt het Godsgeheim zijn volkomen gestalte. In het bloed van Christus wordt een mysterie benoemd. De aanwezigheid van God als verenigende kracht overkomt mensen uit genade. Deze God schenkt mensen aan elkaar. Dat loopt uit op verzoening tussen God en mensen en tussen mensen onderling, vrede met anderen, omdat je vrede vindt in je hart.

Telkens opnieuw zijn er mensen geweest die zich geroepen hebben gevoeld met deze boodschap de wereld in te trekken langs ongebaande wegen. Zij hebben Christus verkondigd, maar beseften dat het evangelie geen hermetisch gesloten pakketje woorden was dat ongeopend doorgegeven werd. Terwijl de overdracht plaatsvond werd het verhaal van Jezus geïnterpreteerd, toegeëigend, geactiveerd en opgezogen in de lokale cultuur. Dat deed iets met de cultuur. Dat deed iets met het Jezusbeeld. Dat was een dynamisch proces. Het is goed dat wij er ons van bewust zijn dat iedere levende kerk en elke gelovige in die traditie staat. Een on-geïnterpreteerde Jezus bestaat niet.² Dat begint al met de apostelen en de evangelisten. Talloze zendelingen en missionarissen, predikanten en leraren, vaders en moeder, kortom iedereen die het doorgaf, staan in deze traditie, want dat betekent 'doorgeven'. Wij hebben in onze diensten dit jaar en in het bijbelcafé al heel wat namen langs zien komen: 'allemaal heiligen' en wat een verscheidenheid. Waar wij in ons deel van Europa weinig aandacht voor hebben is dat dit niet alleen in het Westen, maar ook in het Oosten is gebeurd. Een paar weken geleden schonk Heleen Weimar aandacht aan de schrijver Dostojevski. Hij staat in die Oosterse

traditie, waarvan ik vandaag de wortels wil aanwijzen.

Cyrrillus (826-869) en Methodius (815-885) waren twee broers die leefden in de 9^e eeuw. Zij voelden zich geroepen in Oost-Europa het evangelie te verkondigen. Zij worden de apostelen van de Slaven, genoemd.³ Met 'de Slaven' bedoelen we de Slavische volken van Oost-Europa. Moravië was toen een groot rijk. Vandaag is het de naam van een deel van Tsjechië. Toen de vorst van Moravië in de 9^e eeuw last kreeg van de Franken, die hun macht steeds verder uitbreidden, vroeg hij aan de keizer van Byzantium om politieke steun. Ook had hij liever dat zijn onderdanen het Orthodoxe geloof zouden omarmen, dan het Westerse katholicisme dat vanuit Rome werd aangestuurd met de paus aan het hoofd, die samenwerkte met de Franken. Dat waren dus allemaal niet van die vrome motieven. Maar zo is het vaak gegaan. De keizer van Byzantium zag een mooie kans om zijn invloed uit te breiden. Maar gelukkig stuurde hij niet alleen troepen. Ook 'zendelingen' werden naar Moravië gestuurd om het geloof volgens de Orthodoxe traditie te verkondigen. De belangrijkste waren Cyrillus en Methodius.

Zij gingen voortvarend te werk. Een van de meest bijzondere dingen die ze deden was dat ze, om de bijbel voor de Slavische volken toegankelijk te maken, een bijzonder alfabet ontwikkelden, dat recht deed aan de bijzondere klanken van de Slavische talen.⁴ Wij weten het niet precies, maar waarschijnlijk hebben Cyrillus en Methodius toen het eerst het Nieuwe Testament en de psalmen in het Slavisch vertaald. Het speciale alfabet dat zij daarvoor ontwierpen met compleet nieuwe letters, werd na de dood van Cyrillus en Methodius door hun leerlingen verder ontwikkeld en werd het cyrillisch schrift genoemd. Een aantal Slavische talen, zoals het Bulgaars en het Russisch, maakt tot op de dag van vandaag gebruik van deze letters, gebaseerd op het werk van Cyrillus en Methodius.

De Oosters-orthodoxe kerk mag als de vrucht van hun inspanningen worden gezien. Die kerk wordt gedragen, niet in de eerste plaats door de belijdenis of het dogma, maar vooral door het mysterie van de inwoning Gods en de lof verheffing van God, de *doxologie* en wil aan de mensen op aarde de hemel doen schouwen in de liturgie.

Maar het bleef tussen Oost en West altijd spannend. Net als vandaag waren er altijd wel verdachtmakingen en misverstanden. Byzantium en Rome, Oost en West, waren rivalen als het ging om de invloed in centraal Europa. De conflicten om Oekraïne hebben een lange voorgeschiedenis. Maar altijd ook waren er geïnspireerde vrede-stichters. In 868 brachten de broers Cyrillus en Methodius op uitnodiging van paus Nicolaas I, een bezoek aan Rome, waar zij hartelijk en gastvrij werden ontvangen. Zij schonken toen de relieken van Sint Clemens, een van de eerste bisschoppen van Rome, die leefde aan het einde van de eerste eeuw als gebaar van goede wil. Rome keurde hun Slavische liturgie goed.⁵ Oost en West ze hadden en hebben elkaar nodig. Paus Johannes Paulus II sprak van de twee longen van Europa, die de kerk van Christus beide nodig had om mee te ademen. In 1980 verklaarde deze paus Cyrillus en Methodius tot beschermheiligen van Europa, naast Benedictus van Nursia, de stichter van de Benedictijner kloosterorde: Oost én West.

Maar van welk Europa zijn Cyrillus en Methodius de beschermers? Wat mij betreft niet van het Europa dat zich afsluit van de wereld. Het is begrijpelijk dat Oost-Europese politici schrokken toen tienduizenden Syriërs door de Balkan trokken, op weg naar Duitsland. Maar het zou een tragische ontwikkeling zijn als het daarbij bleef. Ik bedoel bij hekkenbouwen en het aanzetten tot vreemdelingenhaat. Juist Cyrillus en Methodius laten ons zien dat het Koninkrijk van God geen grenzen kent. De Jezus die zij verkondigden was te verstaan door telkens weer nieuwe mensen. Het was hún taal waarin het Godsgeheim zich liet ontvangen. Zij staan vandaag symbool voor een Europa dat cultuurverschillen respecteert en waar de liefde van Christus de verscheurdheid overwint. Amen.

Uitzending en zegen

Wanneer u van hier gaat, weet het gezegende mensen te zijn. Ook aan ons geeft de Opgestane de opdracht om tot anderen te gaan, en de volken tot zijn leerlingen te maken, zodat zij zullen geloven, hopen en liefhebben zoals Christus dat heeft gedaan, in naam van God.

De genade van onze Heer Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de Heilige Geest,
met jullie allen.

Noten

¹ 1 Korintiërs 15,28.

² Brinkman, M., *De niet-westerse Jezus. Jezus als bodhisattva, avatara, goeroe, profeet, voorouder en genezer*, Zoetermeer 2007, 28.

³In de Orthodoxe kerk worden Cyrillus en Methodius vereerd 'als gelijk aan de apostelen'.

⁴Het zogenaamde 'Glagolitisch' alfabet dat Cyrillus en Methodius ontwikkelden was de basis voor het huidige cyrillisch schrift.

⁵Later werd de San Clemente, een van de oudste nog bestaande kerken van Rome, gebouwd om deze relikven te eren, bovenop een oud Mitrasheiligdom.

Figuur 1: Cyrillus en Methodius met het Cyrillisch alfabet, Wandschildering Z. Zograf, 1848, Trojanklooster in Bulgarije

Dit werk valt onder een Creative Commons "Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 4.0 Internationaal" Licentie.

